OLIY TA'LIM TIZIMIDA CHET TILLARINI O'QITISH JARAYONIDA TALABALAR TIL KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Shodiyeva Nilufar Olim qizi
e-mail: lilyshadieva@gmail.com

Qabul qilindi: 06.10.2025
Ko'rib chiqildi: 07.10.2025
Tasdiqlandi: 08.10.2025

Kalit so'zlar:
chet tili, kompetensiya, oliy ta'lim, interaktiv metod, innovatsion texnologiya, muloqot ko'nikmalari.

Annotatsiya. Mazkur tezisda oliy ta'lim tizimida chet tillarini o'qitish jarayonida talabalar til kompetensiyasini rivojlantirishning dolzarb jihatlari tahlil qilingan. Tadqiqotda zamonaviy ta'lim yondashuvlari, kommunikativ va interaktiv metodlar, shuningdek, innovatsion texnologiyalarni qo'llashning samaradorligi yoritilgan. Talabalarning lingvistik hamda madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda samarali o'qitish strategiyalarining o'rni asoslab berilgan.

Ключевые слова:
иностранный язык, компетенция, высшее образование, интерактивный метод, инновационная технология, коммуникативные навыки

Аннотация. В данной тезисной работе проанализированы актуальные аспекты развития языковой компетенции студентов в процессе преподавания иностранных языков в системе высшего образования. В исследовании освещены эффективность применения современных образовательных подходов, коммуникативных и интерактивных методов, а также инновационных технологий. Обоснована роль эффективных стратегий преподавания в формировании лингвистических и межкультурных коммуникативных навыков студентов

Keywords:
foreign language, competence, higher education, interactive method, innovative technology, communication skills.

Annotation. This thesis analyzes the key aspects of developing students' language competence in the process of teaching foreign languages within the higher education system. The study highlights the effectiveness of modern educational approaches, communicative and interactive methods, as well as the use of innovative technologies. The role of effective teaching strategies in forming

students' linguistic and intercultural communication skills is substantiated.

Kirish. Hozirgi zamonda chet tilida muloqot qila olish qobiliyati mutaxassisning kasbiy faoliyatida muhim o‘rin egallab, uning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida "Chet tili" fanining ahamiyati tobora ortmoqda. Oliy kasbiy ta'limning davlat standarti chet tilini o‘rganishda talabalarning kelajakdagi kasbiy faoliyat sohalarini inobatga olishni, o‘qitishni amaliy kasbiy vazifalarni bajarishga yo‘naltirishni talab etadi. Universitetlarda chet tilini o‘qitishda kasbiy yo‘nalishga asoslangan yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi, chunki u talabalarga chet tilidan foydalangan holda kasbiy, ilmiy yoki ishbilarmonlik muhitlarida muloqot qilish ko‘nikmalarini shakllantirish imkonini beradi. O‘quv jarayonida motivatsiyani oshirish, mustaqil izlanish faoliyatini tashkil etish va professional tafakkurni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi.

Kasbiy yo‘naltirilgan ta'lim — bu talabalarning til o‘rganishga bo‘lgan ehtiyojlarini, ularning kelajakdagi kasbiy yo‘nalishlarini hisobga olgan holda tashkil etiladigan o‘qitish jarayonidir. Bunday yondashuv til kompetensiyalarini rivojlantirish bilan birga, shaxsiy fazilatlarni, kasbiy muloqot madaniyatini va maxsus lingvistik hamda kasbiy ko‘nikmalarni ham shakllantirishni o‘z ichiga oladi. Chet tilini kasbiy yo‘nalishda o‘qitishning mazmuni — uni maxsus fanlar bilan uyg‘unlashtirish orqali qo‘shimcha kasbiy bilimlar egallash va shaxsning kasbiy jihatdan muhim fazilatlarini rivojlantirishdan iboratdir. Shu tariqa chet tili talabalarning kasbiy va shaxsiy salohiyatini oshiruvchi vosita sifatida xizmat qiladi hamda zamonaviy oliy ta'lim bitiruvchisi uchun muvaffaqiyatli kasbiy faoliyatning muhim omiliga aylanadi.

"Kasbga yo‘naltirilgan ta'lim" konsepsiyasi — bu talabalarga ma'lum bir mutaxassislikka oid o‘quv adabiyotlarini o‘rganish, tahlil qilish, hamda kasbiy terminlar va so‘z birikmalarini o‘zlashtirishni o‘rgatuvchi yondashuv bo‘lib, u

lingvistik bo‘lmagan yo‘nalishlarda chet tilini o‘qitish jarayonini tavsiflaydi. Bunday ta’lim turi talabalarning chet tilini o‘rganishga bo‘lgan ehtiyojlarini, shuningdek, ularning kelajakdagi kasbiy faoliyat sohasining o‘ziga xos jihatlarini hisobga olgan holda tashkil etiladi va bu jarayon doimiy ravishda takomillashtirishni talab etadi. Ilmiy va metodik adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, bugungi kunda pedagogika sohasida oliy o‘quv yurtlarida chet tillarini o‘qitish uchun turli model va tizimlar ishlab chiqilgan. Shu bois, ushbu yo‘nalishda muhim o‘rin tutuvchi ayrim modellarga alohida e’tibor qaratish zarur. Masalan, L.E. Alekseeva Xalqaro munosabatlar fakulteti talabalari uchun chet tilini kasbiy yo‘nalishda o‘qitishning o‘ziga xos modelini ishlab chiqqan.

Uning taklif etgan modeli bir nechta bosqichlardan iborat bo‘lib — tanishtirish, o‘qitish va nutq amaliyoti bosqichlarini o‘z ichiga oladi. Har bir bosqich o‘quv jarayonining kichik bo‘linmasi sifatida qaraladi va ularning o‘zaro bog‘liqligi talabalar nutq ko‘nikmalarini shakllantirish hamda ularni mustahkamlash imkonini beradi. Mazkur modelda har bir bo‘g‘in aniq didaktik maqsad asosida tashkil etilgan bo‘lib, u bir nechta topshiriqlarni bajarish orqali natijaga erishishni ko‘zlaydi. Modelning samaradorligi, o‘z navbatida, o‘qituvchining to‘g‘ri metodlarni tanlay bilishiga, talabalarning psixologik xususiyatlarini hisobga olishiga va dars jarayonini to‘g‘ri tashkil etishiga bevosita bog‘liqdir. Oliy ta’lim tizimida chet tillarini o‘qitish jarayonida talabalar til kompetensiyasini rivojlantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Bu jarayon talabalarning kommunikativ, lingvistik, ijtimoiy-madaniy va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga qaratilgan bo‘lib, ularning chet tilida erkin muloqot qilish, kasbiy faoliyatda samarali foydalanish hamda mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Til kompetensiyasini takomillashtirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlardan foydalanish samarali natija beradi. Xususan, “Presentation”, “Brainstorming”, “Case study”, “Task-based learning”,

"Debate", "Discussion", "Role playing" kabi metodlar talabalarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirib, ularni ijodiy va tahliliy fikrlashga undaydi. Oliy ta'limda chet tilini o'qitishda integrativ yondashuv ham alohida ahamiyatga ega. Til o'rganish jarayonini kasbiy fanlar bilan bog'lash orqali talabalar o'z mutaxassislik sohasi bo'yicha chet tilida bilim olish, ma'lumot izlash va professional muloqot olib borish ko'nikmalariga ega bo'ladilar. Shu tariqa o'qitish jarayonida til kompetensiyasini bosqichma-bosqich rivojlantirish talabalarni global ta'lim va kasbiy muhitga tayyorlashga xizmat qiladi.

Oliy ta'lim tizimida chet tillarini o'qitishda samarali metod va vositalarni qo'llash talabalar til kompetensiyasini rivojlantirishning asosiy omilidir. A.A. Leontyev ta'kidlaganidek, o'qitish jarayonida o'quv materiali orqali insonning nutqiy va psixofiziologik mexanizmlariga ta'sir etish zarur bo'lib, bu til qobiliyatining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Til o'qitish metodlari talabalarda bilim, malaka va ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Metod tanlashda o'quv jarayonining maqsadi, bosqichi va talabalarning faol ishtirok darajasi inobatga olinadi. Eng ko'p qo'llaniladigan metodlar — "Presentation", "Case study", "Task-based learning", "Discussion", "Role playing" bo'lib, ular kommunikativ kompetensiyani rivojlantiradi hamda mustaqil fikrlashni rag'batlantiradi.

Til kompetensiyasini shakllantirishda ko'rgazmali (grafik, jadval, sxema), matnli (kitob, darslik, nazorat varaqasi) va texnik (kompyuter, proektor, video) vositalar muhim o'rin tutadi. Shuningdek, pedagog nutqi, darsliklar, o'quv qo'llanmalar va ijodiy topshiriqlar til o'rganish samaradorligini oshiradi. Chet tilini o'qitish jarayonining asosiy komponentlari — maqsad, motivatsiya, mazmun, metod va vositalar, hamda nazorat-baholash tizimidan iborat bo'lib, ular o'zaro uzviy bog'liq holda til o'rganish jarayonining metodik asosini tashkil etadi. Shu jihatdan, oliy ta'limda chet tillarini o'qitishning ilmiy-metodik

ta'minoti talabalarning kasbiy, kommunikativ va madaniy kompetensiyalarini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Hozirgi davrda chet tillarni o'qitish metodikasida o'yin texnologiyalari eng samarali va insonparvar yondashuv sifatida e'tirof etilmoqda. M. Xollide ta'kidlashicha, o'yin usullari bilim va ko'nikmalarni faol o'zlashtirishga, shaxslararo muloqotni rivojlantirishga, stressni kamaytirishga va o'quv materialini yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradi. O'yinlar ta'lim jarayonini faollashtirib, o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va shaxsiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Didaktik o'yinlar esa muayyan muammoni hal etishga yo'naltirilgan, maxsus tashkil etilgan ta'lim faoliyatining samarali shakli bo'lib, ular asosan bilim, ko'nikma va malakalarni rivojlantirishni ta'minlaydi.

Oliy ta'lim tizimida chet tillarni o'qitish jarayoni talabalarning til kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Bu jarayon nafaqat lingvistik bilimlarni egallashni, balki kasbiy, kommunikativ va madaniy kompetensiyalarni rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi. Chet tili bo'yicha puxta tayyorgarlik talabalarni xalqaro miqyosda raqobatbardosh, muloqotga ochiq va zamonaviy kasbiy faoliyatga tayyor mutaxassis sifatida shakllantiradi. Shu bois, oliy ta'limda chet tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlar, interfaol metodlar va amaliy kommunikativ vaziyatlarga asoslangan o'quv jarayonini tashkil etish til kompetensiyasini samarali rivojlantirishning asosiy omili hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching (5th ed.). New York: Pearson Education.

2.Алексеева, Л. Е. (2015). Модель обучения профессионально ориентированному иноязычному общению студентов факультета международных отношений. Москва: МГЛУ.

3.Леонтьев, А. А. (1997). Деятельность. Сознание. Личность. Москва: Смысл.

4. Halliday, M. A. K. (1993). Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning. London: Edward Arnold.

5.Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

6.Azizxodjayeva, N. N. (2020). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.

7.Xudoyberdiyeva, M. (2021). Chet tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlar. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti nashriyoti.